

Innspill i høringsmøtet om tater-/romaniutvalgets rapport, Elverum 17. februar

Innspill fra salen

- Folket bør få være med på å se på innspillene som kommer inn.
- Innholdet i rapporten er forferdelig, men vi får ikke stoppa det som har vært. Vi har fått en unnskyldning, nå er det på tide å gå videre. Mine unger går i skolen, de blir ikke mobba eller utestengt. Vi har mulighet til det vi vil i samfunnet, og mange har det bra. Dersom vi trenger gjeldsordning eller advokathjelp, så finnes det i Elverum. Vi trenger ikke spesialordninger. Mange i foreldregenerasjonen har slitt. Gi dem den erstatningen de trenger. Det er lagt opp til flere høringsmøter om denne saken, folk skjønner ikke hva som skjer.
- Vi lærer vår kultur fra våre foreldre, nordmenn trenger ikke lære min kultur. Fokuser heller på det som er viktig i samfunnet.
- Vi blir ikke lik nordmenn, det vises at vi er tater. Vi er stolte av opphavet vårt.
- Dette høringsmøtet burde vært før granskningen startet. Det har vært granskning av de som er døde. Dere må respektere andres meninger – mine foreldre ville ikke bli gransket, men ble det likevel. Vi har det godt. Vi valgte landeveien av eget ønske og kan ikke skylde på staten. Alle som vil kan få utdanning. Ikke lag en ny lov i loven – vi har alt vi trenger. Skal dere granske videre, så gransk dere sjøl!
- Vårt folk har alltid vært redd for overformynderiet, vi har vært redde for myndighetene på grunn av det som har vært. Ser man en politibil bak seg, så tror man at den vil stoppe deg. Vi er født redde. Utvikling/utdannelse: Min sønn var med på handel fram til han fikk førerkort, da sa han at det ikke var noen framtid for ham i dette og har nå en sjefsjobb i næringslivet. Han gikk videre og tok valget selv. Vi er intelligente mennesker. Tater er noe du er – ikke noe du blir. Romani – romano – det er et hav i mellom. (Romano betyr dyp, smart).
- Hvis ikke rapporten blir forkastet, er det et alvorlig overgrep mot oss. Vi har hørt mye om det som står der. Vi har blitt mobba og har fått erstatning. Dersom rapporten ikke blir forkastet, vil det være en ny katastrofe for oss. Nye erstatningskrav og enda verre.
- Det er fint at vi får si hva vi mener. Rapporten, og det staten gjør nå, er et nytt overgrep. Det er bedt om unnskyldning for tidligere politikk, og nå blir det et nytt overgrep. Barn og barnebarn har bodd ett sted, fått grunnskole og videregående skole. Vi får den hjelpa vi trenger i samfunnet i dag. Vi takker for erstatningen som vi har fått. Vi kan ikke legge all skyld på staten. Rapporten er farligere enn noen av oss forstår, dersom det blir krig igjen. Jeg er veldig imot skoleprosjektet. Det fører bare til mobbing. Vi er en del av samfunnet og har samme rett som alle andre til for eksempel gjeldsordning og lån.
- Det er skremmende at rapporten er laget over hodene på oss. Min kultur er samhold, kreativitet og musikk – ikke reising. Jeg er stolt over det. Mine foreldre valgte å reise, og fikk ikke skolegang. Rapporten er pakket inn og gjemt i fine ord, det er skremmende at den er laget uten at vi vet om det. Vi er norske. Norsk lov fungerer fint for oss. Jeg lever som norsk, men vet hvem jeg er.
- Jeg har hørt at det har vært høringer i Amerika, og regjeringen har godtatt at de reisende skal puttes i egne reservat. Flyttes til et sted og få hus og penger. Slik kan det

bli her også. Vi må holde oss til Norges lover og regler. Starter man eget firma, får man sørge for at det blir riktig. Dersom man ikke har skolegang, får man spørre om hjelp. Vi vil ha alt på rett måte slik det gjøres i Norge.

- Romanifolket/taternes senter skal levere hørings svar. Stortinget skal gjøre endelig vedtak om framtidig politikk. Departementet skal legge fram saken for Stortinget. Det er departementet som tolker rapporten. Anbefalingene fra utvalget er vage. "deltakende og åpen politikk – ikke konfliktskapende". Skal departementet trekke seg mer tilbake, eller bruke sterkere lut? Skal de mer inn og styre politikken? Rapporten gir ikke klart svar. "Styrke taterpolitikken" – hva betyr det?
- Barna som ble tatt fra familien av Misjonen, bør løftes og få en oppreisning før de dør. "Løvetannsbarna" bør løftes ut av de kommunale erstatningsordningene. Staten bør erstatte assimileringspolitikken de har blitt utsatt for. Det er demokrati!
- Mine foreldre hilser og sier at de har det bra i samfunnet i dag. De vil gjerne ha erstatning likevel, de har fortsatt sår på kroppen fra tidligere politikk.
- De eldre som er i ferd med å bli borte, de bør få erstatning. Vi andre har samme rett som alle andre i samfunnet.
- Vi har en del uskreve regler innad i hver familie som nordmenn ikke kan lære seg til: Vår genuine og uskreve kulturarv – romslighet og hjertelag. Foreldregenerasjonen ønsker ikke å få et overgrep mot seg, de kunne bare stole på hverandre. Vi eier vår egen historie, reisetradisjon og integritet.
- Når man kan sende inn anonyme innspill – får man sjekket om det er reelle personer som står bak?
- Lagring av brev kan bidra til kartlegging av folket. Hva om det blir urolige tider igjen, og det finnes lister over romanifolket?

Innlegg fra Mari Møystad, Glomdalsmuseet

Jeg har jobbet som utreder og rådgiver for utvalget i perioden 2011-2013 og er godt kjent med arbeidets første fase. Da jeg så NOU-rapporten, ble jeg svært skuffet over den nedlatende og feilaktige måten vår faglige satsing Latjo drom, om romanifolkets/taternes kultur og historie, omtales på i utredningen. Mye av det vi gjør, er også utelatt fra utredningen, blant annet at vi har en nettutstilling, en ny vandreutstilling, boka Latjo drom og flere faste aktivitetsdager. Det virker heller ikke som om utvalget forstår at arbeidet på Glomdalsmuseet er en permanent faglig satsing og ikke bare en utstilling.

Da høringen ble lagt til Elverum, hadde vi håpet at møtet ville bli lagt til Glomdalsmuseet. Vi fikk beskjed om at det ikke var aktuelt, museet ble ikke regnet som et nøytralt sted. Glomdalsmuseet er et sted hvor alle er velkomne, det er et sted hvor folket kan møtes.

Til nå har vi samarbeidet med de to organisasjonene som eksisterte da vi laget vår nasjonale utstilling Latjo drom, noe vi kritiseres av utvalget for. Siden vi begynte arbeidet på museet i 1998 har vi hatt prosjektmedarbeidere av taterslekt fast ansatt, og vi samarbeider tett med organisasjonene. Museet er nå i dialog med Romanifolket/taternes senter om et samarbeid slik at vi kan få kontakt med alle romani-/taterorganisasjonene.

Beskrivelsen av utstillingen som «en rekke bilder og gjenstander samt installasjoner» virker direkte spekulativ, i likhet med flere andre formuleringer om utstillingsarbeidet. Arbeidet på Glomdalsmuseet blir heller ikke satt i sammenheng med den oppgaven som museet i sin tid fikk. Målet var at utstillingen skulle fungere som en kulturell oppreising. Taternes kultur skulle løftes opp og skape stolthet blant taterne selv og formidles som en naturlig del av norsk kulturhistorie. Den skulle ikke være en erstatning for alle overgrepene som taterne har lidd. Derfor blir det helt feil når utvalget måler arbeidet etter hvorvidt taterne selv mener at Latjodrom var en «fullgod erstatning».

Utvalget sier i sin utredning at det er en generell mangel på kunnskap, en usynliggjøring av gruppen og mangel på formidling av informasjon om gruppen, men nevner ikke Glomdalsmuseet som en viktig ressurs i arbeidet i dette formidlingsarbeidet. Vår erfaring viser hvor viktig det er å drive holdningsskapende arbeid, og at dette er enklest å gjøre overfor barn og unge. Her har Glomdalsmuseet en viktig rolle som vi håpet at utvalget ville ønske å styrke. Men utvalget er opptatt av hva som er feil med eksisterende tiltak og kommer ikke med noen forslag på å styrke arbeid som allerede er i gang.

Utvalget sier indirekte også at beliggenheten til museet er feil, når de hevder at den permanente utstillingen ikke er så lett tilgjengelig for skoleklasser i andre deler av landet. En nasjonal utstilling må jo være et sted. I tillegg ble det sagt at den lokale historien kunne formidles på ulike steder og museer rundt i landet. Kritikken mot plasseringen i Elverum viser at utvalget har vært Oslo-basert, og at de har hatt liten forståelse for distriktene.

Hvorfor ikke opprette et fond som skoleklasser kan søke midler fra for å besøke museet? Vi har allerede romanifolkets/taterens kulturfond. En mulighet ville være å gi øremerkede midler til fondet eller til det nyopprettede senteret, der skoler kan søke midler til transport for å besøke Glomdalsmuseet. Å gi midler til flere formidlere på Glomdalsmuseet hadde også vært en klar styrke. Det er begrenset hva museet kan gjøre med to stillinger.

De ulike eksisterende tiltakene for romanifolket/taterne burde ses i sammenheng – og styrkes. Glomdalsmuseet vil gi en egen høringsuttalelse om oppfølgingen av rapporten.